

Διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για την ποιότητα εκπαίδευσης που παρέχουν τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία

Ανδρέας Μπρούζος
Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
abrouzos@uoi.gr

Δρ Δημήτρης Οικονομόπουλος
Διεύθυνση Π. Ε. Μεσσηνίας
ekononopoulos@sch.gr

Περίληψη

Είναι γνωστό ότι από τη δεκαετία του 1970 και μετά παρατηρείται στην Ελλάδα σταδιακή συρρίκνωση του αριθμού των ολιγοθέσιων σχολείων η οποία οφείλεται εν μέρει στην πληθυσμιακή αποψίλωση της ελληνικής υπαίθρου και σε μεγαλύτερο βαθμό στην επίσημη εκπαιδευτική πολιτική που ευνοεί ή και επιδιώκει την κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων και τη μεταφορά των μαθητών τους στα πλησιέστερα πολυθέσια. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να καταγραφούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, που υπηρετούν στην περιφέρεια Πελοποννήσου, για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια. Στη δειγματοληπτική έρευνα έλαβαν μέρος διακόσιοι πενήντα δύο εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της περιφέρειας Πελοποννήσου. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στην πλειονότητά τους οι εκπαιδευτικοί, χωρίς να προκύψουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις μεταβλητές που συνεξετάστηκαν, θεωρούν αφενός ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας από τα πολυθέσια και αφετέρου ότι τα ολιγοθέσια σχολεία μπορούν να προσφέρουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια αν υποστηριχθούν κατάλληλα. Η μελέτη μπορεί να αξιοποιηθεί από τους επίσημους φορείς για τον σχεδιασμό στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης των ολιγοθέσιων σχολείων, ώστε να προσφέρουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια.

Λέξεις-κλειδιά: Ολιγοθέσια σχολεία, πολυθέσια σχολεία, ποιότητα εκπαίδευσης.

1. Εισαγωγή

Η παροχή υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης είναι ένα ζητούμενο που απασχολεί όλους τους άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση (Υπουργείο Παιδείας, εκπαιδευτικούς, γονείς, μαθητές, τοπικές κοινωνίες κ.λπ.). Όπως αναφέρει ο Οικονομόπουλος (2013) έρευνες που έχουν γίνει τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα δείχνουν ότι η επίδοση των μαθητών δεν εξαρτάται από την οργανικότητα του σχολείου που φοιτούν αλλά από άλλους παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Για παράδειγμα, η υπηρεσία του εκπαιδευτικού σε μικρά ολιγοθέσια σχολεία που συνήθως βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές τον αναγκάζει να επιδιώκει τη μετάθεσή του σε κάποιο αστικό ή ημιαστικό κέντρο όπου υπάρχουν πολυθέσια σχολεία. Αυτές οι συχνές αλλαγές των εκπαιδευτικών των ολιγοθέσιων σχολείων αναπόφευκτα επηρεάζουν και την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν, αφού, όπως σημειώνει ο Παππάς (2007: 343), «δυσχεραίνουν το ούτως ή άλλως δύσκολο έργο της εκπαίδευσης των παιδιών των ολιγοθέσιων σχολείων και μειώνουν τις προσπάθειες άμβλυνσης των ανισοτήτων στον χώρο της εκπαίδευσης». Επιπλέον, οι νέοι εκπαιδευτικοί που συνήθως υπηρετούν σε ολιγοθέσια σχολεία διαθέτουν

μικρή ή καθόλου διδακτική εμπειρία, παράγοντας που, σύμφωνα με την Darling-Hammond (2000), επηρεάζει την αποτελεσματικότητά τους.

Την περίοδο (δεκαετία του 1980) που είναι κυρίαρχη η άποψη, της επίσημης πολιτείας διά του Υπουργείου Παιδείας, της Βουλής και της Δ.Ο.Ε. για κατάργηση ή συγχώνευση των ολιγοθέσιων σχολείων και η οποία, όπως αναφέρει ο Μπρούζος (2002: 198), «έχει τις ρίζες της στην εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόστηκε κατά τις περιόδους 1950 και 1960 στη Βόρειο Αμερική και στην Ευρώπη» τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα αναπτύσσονται απόψεις και έρευνες που καταρρίπτουν το επιχείρημα περί άμεσης σύνδεσης της οργανικότητας ενός σχολείου με την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Οι έρευνες που πραγματοποιούνται αυτήν την περίοδο λαμβάνουν υπόψη τους και τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντος του ολιγοθέσιου σχολείου και απορρίπτουν τα συμπεράσματα των παλαιότερων ερευνών που θεωρούσαν την οργανικότητα του σχολείου υπεύθυνη για τη χαμηλή επίδοση των μαθητών (Παπασταμάτης, 1998: 64).

- Οι Sher & Tompkins (όπως αναφέρει ο Παπασταμάτης, 1998) αναθεώρησαν τις αρχικές απόψεις τους περί χαμηλότερης σχολικής επίδοσης των μαθητών, εξαιτίας της φοίτησής τους σε ολιγοθέσια σχολεία και υποστήριξαν ότι η όποια διαφορά δεν οφειλόταν στην οργανικότητα του σχολείου που φοιτούσαν αλλά, μεταξύ άλλων, στην επίδραση του ευρύτερου κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος όπου διαβιούσαν τα παιδιά.

- Η Rule (1983) στη διδακτορική της διατριβή συνέκρινε την επίδοση τριών χιλιάδων τριακοσίων εξήντα μαθητών στην ανάγνωση και στα μαθηματικά. Το συμπέρασμα που κατέληξε είναι ότι η φοίτηση σε ολιγοθέσιο σχολείο δεν επηρεάζει αρνητικά την επίδοση των μαθητών στην ανάγνωση, ενώ στα μαθηματικά η συνδιδασκαλία που εφαρμόζεται σε αυτά τα σχολεία επηρεάζει θετικά τους μέτριους και τους καλούς μαθητές και αρνητικά τους μαθητές με χαμηλή επίδοση.

- Η Jones (1999) παρατηρεί, σε έρευνά της ότι στα μικρά σχολεία καταγράφηκε αφενός καλύτερη επίδοση στα μαθήματα και αφετέρου μικρότερη διαρροή - εγκατάλειψη του σχολείου και καλύτερες συμπεριφορές.

- Στα ίδια συμπεράσματα οδηγήθηκαν και οι Galton, Simon & Croll οι οποίοι, όπως αναφέρει ο Galton (1993), διαπίστωσαν ότι για τη χαμηλή επίδοση των μαθητών ολιγοθέσιων σχολείων δεν ευθύνεται η συνδιδασκαλία που γίνεται σε αυτού του τύπου τα σχολεία, αλλά το ακατάλληλο πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των τάξεων αυτών των σχολείων.

- Έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Β. Ιρλανδία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές των μικρών σχολείων αγροτικών περιοχών δεν έχουν χαμηλότερες επιδόσεις σε σύγκριση με τους μαθητές των πολυθέσιων σχολείων αστικών περιοχών. Όπου προέκυπτε κάποια διαφορά, αυτή οφειλόταν στο κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και όχι στην ποιοτική διαφορά μεταξύ των δύο τύπων σχολείων (Trew, 1977).

- Οι Bell & Sigsworth (1987) ερεύνησαν τις επιπτώσεις της φοίτησης σε διαφορετικού τύπου σχολεία στις σχέσεις μεταξύ των μαθητών και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές των μικρών σχολείων σχημάτιζαν ομάδες που απαρτιζόνταν από άτομα διαφορετικού φύλου και ηλικίας σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στα πολυθέσια σχολεία. Μάλιστα, οι μαθητές των μικρών σχολείων αφενός ήταν ευχαριστημένοι από την κατάσταση που βίωναν και αφετέρου είχαν πιο θετική προσωπική και κοινωνική συμπεριφορά από τους μαθητές των πολυθέσιων.

- Την επίδοση των μαθητών ολιγοθέσιων και πολυθέσιων σχολείων ερεύνησαν οι Patrick & Hargreaves, όπως αναφέρεται στο Galton & Patrick (1990: 121), και κατέληξαν: «Τα

ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι παράγοντες όπως η ηλικία των μαθητών, η αναλογία αγοριών - κοριτσιών σε μια τάξη και οι ικανότητες των μαθητών είναι καθοριστικότεροι για την πρόοδο και την επίδοση τους σε σχέση με παράγοντες όπως μέγεθος της τάξης και κάθετη ομαδοποίηση (συνδιδασκαλία) που διακρίνουν το μικρό σχολείο».

- Σε συγκριτική μελέτη των μικρών σχολείων πολλών ευρωπαϊκών κρατών διαπιστώθηκε ότι η ποιότητα της οργάνωσης της διδασκαλίας στα ολιγοθέσια σχολεία συνδέεται άμεσα με την υποστήριξή τους και ότι η διδασκαλία σε συνδιδασκόμενα τμήματα όχι μόνο δεν έχει αρνητικό αντίκτυπο στις επιδόσεις των μαθητών αλλά ότι οι μαθητές τέτοιων τάξεων στη Νορβηγία και στην Αυστρία είχαν υψηλότερες επιδόσεις από τους μαθητές μονοηλικιακών τάξεων και ίδιες επιδόσεις στη Σλοβενία, στη Σκωτία και στη Φινλανδία (Nolimal, 1998).

- Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται τα αποτελέσματα έρευνας στη Φινλανδία σύμφωνα με την οποία τα μικρά σχολεία παρουσιάζουν πλήθος πλεονεκτημάτων που ξεκινούν από τις ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ σχολείου και τοπικής κοινότητας και καταλήγουν στην εκπαιδευτική διαδικασία με την ανεξαρτησία που παρουσιάζουν οι μαθητές στην εργασία τους, την ευέλικτη διδασκαλία που πραγματοποιείται, την ευκολία υλοποίησης καινοτομιών και τη σπανιότητα πειθαρχικών παραπτωμάτων (Pietarinen, 1998).

- Αντίστοιχες έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα και την Κύπρο κατέληξαν στη διαπίστωση ότι είτε δεν υπάρχει διαφορά στην επίδοση των μαθητών μεταξύ ολιγοθέσιων και πολυθέσιων σχολείων είτε όπου υπάρχει διαφορά αυτή δεν οφείλεται στην οργανικότητα του σχολείου φοίτησης (Ζύμαρης, 1983; Θεοδωρόπουλος, 1970; Καραμήτρογλου, 1984; Παπαιωάννου, 1971; Παπασταμάτης, 1998; Φιλίππου, 1993).

- Ο Karsalis (2000) αναφέρει ότι δεν προκύπτει διαφορά στις μαθησιακές εμπειρίες ανάμεσα στους μαθητές ολιγοθέσιων και πολυθέσιων σχολείων.

- Ο Φύκαρης (2002) συμπεραίνει ότι, όπως προκύπτει από την έρευνα που διεξήγαγε, η οργανικότητα του σχολείου φοίτησης δεν επηρεάζει σημαντικά την επίδοση των μαθητών στα μαθήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών.

- Έρευνα του Οικονομόπουλου (2009), σε μαθητές Γυμνασίων του ν. Μεσσηνίας έδειξε ότι η οργανικότητα του Δημοτικού Σχολείου που φοίτησαν δεν επηρεάζει την επίδοσή τους στο Γυμνάσιο ούτε συνδέεται με την εγκατάλειψη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

- Τέλος, η έρευνα που πραγματοποίησε η Πιστιόλη (2011) με τη διδακτορική της διατριβή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές των ολιγοθέσιων και των πολυθέσιων σχολείων δε διαφοροποιούνται στην αυτοαντίληψή τους και στην αυτοεκτίμησή τους σε ό,τι αφορά τους περισσότερους τομείς, όπως ακαδημαϊκές δεξιότητες, συναισθηματική συμπεριφορά, αθλητικές επιδόσεις, δημοτικότητα κ.ά.

Εν κατακλείδι, συμπεραίνεται ότι παρά το ότι οι διεθνείς και εγχώριες έρευνες από το 1970 και εντεύθεν αποσυνδέουν την επίδοση των μαθητών από την οργανικότητα του σχολείου που φοιτούν, οι επίσημοι φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής αγωνίζονται για την κατάργηση των ολιγοθέσιων σχολείων επειδή... παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα πολυθέσια.

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να καταγραφούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών (κλάδου δασκάλων) που υπηρετούν στην περιφέρεια Πελοποννήσου για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια. Ειδικότερα, με γνώμονα την επίτευξη του παραπάνω στόχου οι υποθέσεις της έρευνας διαμορφώθηκαν ως εξής: Οι εκπαιδευτικοί αναμενόταν να έχουν θετική απάντηση στην ερώτηση αν τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα

πολυθέσια (Υπόθεση 1), χωρίς να αναμένονται διαφοροποιήσεις αναλόγως των επιμέρους δημογραφικών χαρακτηριστικών τους (Υπόθεση 2). Τέλος, θετική αναμένεται η άποψη των εκπαιδευτικών στην ερώτηση αν τα ολιγοθέσια Σχολεία μπορούν να παρέχουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια αν υποστηριχθούν κατάλληλα (Υπόθεση 3).

2. Μέθοδος

2.1. Πληθυσμός και δείγμα

Το δειγματοληπτικό πλαίσιο αποτελείται από όλους τους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που υπηρετούσαν σε οποιαδήποτε θέση, π.χ. εκπαιδευτικός τάξης, εκπαιδευτικός ολοήμερου, διευθυντής ή προϊστάμενος σχολικής μονάδας, σχολικός σύμβουλος της περιφέρειας Πελοποννήσου το σχολ. έτος 2010-2011. Από τον προαναφερθέντα πληθυσμό επιλέχθηκε ένα κατά νομό στρωματοποιημένο τυχαίο δείγμα. Προκειμένου, αφενός να υπολογιστεί το μέγεθος του τελικού δείγματος και αφετέρου να ελεγχθεί τόσο η σαφήνεια και η αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου όσο και η ανταπόκριση των ερωτώμενων (Τζωρτζόπουλος, 1991: 55, 105), το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε είκοσι τυχαία άτομα του παραπάνω πληθυσμού. Από τα είκοσι ερωτηματολόγια επεστράφησαν συμπληρωμένα τα δεκαοκτώ. Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις των συμμετεχόντων στην πιλοτική έρευνα διαμορφώθηκε το τελικό ερωτηματολόγιο. Επίσης, μετά από επεξεργασία των πληροφοριών που προέκυψαν από την πιλοτική έρευνα, το μέγεθος του δείγματος προσδιορίστηκε στα 249 άτομα.

Αφού υπολογίστηκε το συνολικό μέγεθος του δείγματος, αυτό κατανεμήθηκε αναλογικά (αντίστοιχα με τον πληθυσμό) σε κάθε νομό της περιφέρειας Πελοποννήσου. Στον Πίνακα 1 καταγράφεται η δυναμικότητα κάθε νομού σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το είδος της σχολικής μονάδας που υπηρετούν και το μέγεθος του δείγματος που χρησιμοποιήθηκε για κάθε νομό.

Πίνακας 1: Αριθμός σχολείων και εκπαιδευτικών (ΠΕ70) περιφέρειας Πελοποννήσου

Νομός	Αριθμός πολυθέσιων Σχολείων	Αριθμός εκπ/κών πολυθέσιων Σχολείων		Αριθμός ολιγοθέσιων Σχολείων	Αριθμός εκπ/κών ολιγοθέσιων Σχολείων		Μέγεθος Δείγματος
		Άνδρες	Γυναίκες		Άνδρες	Γυναίκες	
Αργολίδας	31	102	226	32	28	48	41
Αρκαδίας	27	96	201	31	28	46	38
Κορινθίας	55	136	402	24	15	50	61
Λακωνίας	36	118	253	29	12	51	44
Μεσσηνίας	61	192	396	21	14	30	65
Σύνολο εκπ/κών		644	1478		97	225	249
Σύνολο	210	2122		137	322		

Στη συνέχεια υπολογίστηκε αναλογικά (σε σχέση με τον αριθμό των υπηρετούντων εκπαιδευτικών, όπως αυτός δίνεται στον Πίνακα 1) ο αριθμός τόσο των ολιγοθέσιων όσο και των πολυθέσιων σχολείων στα οποία απευθυνθήκαμε για τη συλλογή των ερωτηματολογίων για κάθε νομό. Με τον τρόπο αυτό απεφεύχθη το ενδεχόμενο να επιλεγούν εκπαιδευτικοί που δεν έχουν υπηρετήσει καθόλου σε ολιγοθέσια ή σε πολυθέσια σχολεία. Με τυχαίο τρόπο επιλέχθηκαν τα σχολεία κάθε νομού στα οποία διεξήχθη η δειγματοληψία. Τα ερωτηματολόγια που απεστάλησαν σε κάθε νομό ήταν 10%

περισσότερα από τα απαιτούμενα για να συγκεντρωθεί το επιθυμητό μέγεθος του δείγματος αφού, όπως διαπιστώθηκε από την πιλοτική έρευνα, 10% των ερωτηματολογίων που δόθηκαν δεν επεστράφησαν.

2.2. Ερωτηματολόγιο

Για την επίτευξη του στόχου της έρευνας τέθηκαν στους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς οι παρακάτω ερωτήσεις: (1) «Με βάση τις γνώσεις και την πείρα σας θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα πολυθέσια;». Οι απόψεις των εκπαιδευτικών συνεξετάστηκαν με μεταβλητές όπως φύλο, νομός που υπηρετούν, τύπος του σχολείου που εργάζονται, τύπος του σχολείου που φοίτησαν ως μαθητές, θέση που κατέχουν και σπουδές που έχουν κάνει. Στη συνέχεια, σε όσους απάντησαν καταφατικά, ζητήθηκε να τοποθετηθούν για μια σειρά από λόγους που θεωρούν ότι οδηγούν στην παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια. (2) «Τα ολιγοθέσια Σχολεία μπορούν να παρέχουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια, αν υποστηριχθούν κατάλληλα;».

2.3. Δείγμα και διαδικασία της έρευνας

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε κατά τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν η εξής: Προηγούνταν επικοινωνία με τους Διευθυντές ή Προϊστάμενους των σχολείων τα οποία είχαν τυχαία επιλεγεί. Αφού τους δίνονταν οι απαραίτητες εξηγήσεις για την έρευνα και διαπιστωνόταν η διάθεσή τους να βοηθήσουν, τους αποστέλλονταν φάκελος που περιείχε τόσα ερωτηματολόγια όσοι ήταν οι εκπαιδευτικοί της συγκεκριμένης σχολικής μονάδας. Μέσα υπήρχε και απαντητικός φάκελος με προπληρωμένο το ταχυδρομικό τέλος έτσι ώστε να μην επιβαρυνθούν ούτε με το κόστος αποστολής ούτε και να διαθέσουν χρόνο για να προμηθευτούν τα απαραίτητα γραμματόσημα.

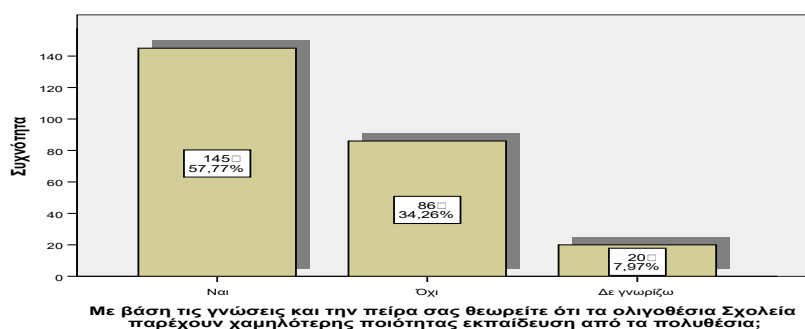
Η διαδικασία ξεκίνησε στο τέλος του Ιανουαρίου 2011 και ολοκληρώθηκε με την παραλαβή του τελευταίου απαντητικού φακέλου στις αρχές Απριλίου 2011. Συνολικά στάλθηκαν 275 ερωτηματολόγια σε σαράντα δύο σχολεία (είκοσι έξι πολυθέσια και δεκαέξι ολιγοθέσια) και επεστράφησαν συμπληρωμένα 252. Έτσι καλύφθηκε επιτυχώς το επιθυμητό μέγεθος του δείγματος των 249 ερωτηματολογίων που έπρεπε να συγκεντρωθούν. Το υψηλό ποσοστό ανταπόκρισης που φτάνει το 91,6% προφυλάσσει την έρευνα από μεροληπτικές εκτιμήσεις, εξαιτίας της χαμηλής ή της μη ανταπόκρισης. Η σχετική βιβλιογραφία ποικίλει ως προς το ύψος αυτού του ποσοστού, αφού ο Scott (1961) θεωρεί ως ικανοποιητικό ένα ποσοστό 90%, ενώ ο Arber (1993) περιορίζει αυτό το ποσοστό στο 60%. Ο Παρασκευόπουλος (1993: 123) υποστηρίζει ότι: «αν τελικά επιστραφεί συμπληρωμένο ένα 70% των ερωτηματολογίων, το ποσοστό αυτό θεωρείται απόλυτα ικανοποιητικό». Οι Cohen και Manion (2000: 143) ανεβάζουν το παραπάνω ποσοστό ανταπόκρισης μαζί με τη συνετή χρήση επιστολών υπόμνησης σε 70% έως 80%. Τέλος, ο Robson (2007: 294) θεωρεί ότι: «ακόμη και μετρίου μεγέθους διαφορές μεταξύ αποκρινόμενων και μη αποκρινόμενων απαιτούν ένα ποσοστό απόκρισης περίπου 90% προκειμένου να αποφευχθούν οι μεροληπτικές εκτιμήσεις».

3. Αποτελέσματα

Εξετάζοντας το Διάγραμμα 1 διαπιστώνεται ότι κυρίαρχη είναι η άποψη που θεωρεί ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση σε σχέση με τα πολυθέσια. Το ποσοστό των εκπαιδευτικών που έχουν αυτή την άποψη ανέρχεται στο 57,77% του συνόλου του δείγματος (145 εκπαιδευτικοί), ενώ αντίθετη άποψη έχει το

34,26% του συνόλου των εκπαιδευτικών που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα (86 εκπαιδευτικοί). Ένα ποσοστό που φτάνει το 7,97% του συνόλου (20 εκπαιδευτικοί) απαντά ότι δεν έχει άποψη επί του συγκεκριμένου θέματος.

Διάγραμμα 1. Άποψη των εκπαιδευτικών για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια

Το τεστ ομοιογένειας χ^2 [$\chi^2(2, N = 247) = 93,474, p < 0,0005$] που διενεργείται οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί της περιφέρειας Πελοποννήσου πιστεύουν πως υπάρχει διαφορά στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία. Στη συνέχεια εξετάζεται αν η άποψη για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια σχετίζεται με τον τύπο του σχολείου που υπηρετούν οι εκπαιδευτικοί. Στον Πίνακα 2 παρατηρείται ότι έξι στους δέκα εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε πολυθέσια σχολείο υποστηρίζουν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας από τα πολυθέσια. Η αντίστοιχη αναλογία των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ολιγοθέσιο σχολείο είναι τέσσερις στους δέκα. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν η διαφορά αυτή είναι στατιστικά σημαντική, εκτελείται έλεγχος χ^2 ο οποίος οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε ό,τι αφορά την άποψη για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικό τύπο σχολείου.

Πίνακας 2. Άποψη των εκπαιδευτικών για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια

Τα ολιγοθέσια Σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπ/ση από τα πολυθέσια			Ναι	Όχι	Δε γνωρίζω	Σύνολο
Σήμερα υπηρετείτε	Σε Ολιγοθέσιο	Συχνότητα	17	22	0	39
	Σχολείο	Σχ. Συχνότητα	43,6%	56,4%	,0%	100,0%
	Σε Πολυθέσιο	Συχνότητα	120	63	20	203
	Σχολείο	Σχ. Συχνότητα	59,1%	31,0%	9,9%	100,0%
	Αλλού (Γραφείο, ΚΕΔΔΥ κ.λπ..)	Συχνότητα	8	1	0	9
		Σχ. Συχνότητα	88,9%	11,1%	,0%	100,0%
	Σύνολο	Συχνότητα	145	86	20	251
		Σχ. Συχνότητα	57,8%	34,3%	8,0%	100,0%

$$\chi^2(2, N = 242) = 11,233, p = 0,004$$

Μια άλλη παράμετρος, που ενδεχομένως μπορεί να έχει επηρεάσει την άποψη των εκπαιδευτικών για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία, είναι το αν οι ίδιοι φοίτησαν ως μαθητές σε ολιγοθέσιο ή πολυθέσιο σχολείο.

Από τον Πίνακα 3 και το τεστ ομοιογένειας χ^2 που διενεργείται προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε ό,τι αφορά την άποψη για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσια και στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν σε πολυθέσια σχολεία.

Μάλιστα, το ποσοστό των εκπαιδευτικών που φοίτησαν ως μαθητές σε ολιγοθέσιο σχολείο είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των εκπαιδευτικών που δε φοίτησαν σε ολιγοθέσιο σχολείο.

Πίνακας 3. Τύπος σχολείο φοίτησης των εκπαιδευτικών και άποψή τους για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπ/σης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια

Τα ολιγοθέσια Σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπ/ση από τα πολυθέσια			Ναι	Όχι	Δε γνωρίζω	Σύνολο
Φοιτήσατε ως μαθητής/τρια - ολιγοθέσιο	Σε Ολιγοθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	55	35	2	92
		Σχ. Συχνότητα	59,8%	38,0%	2,2%	100,0%
	Σε Πολυθέσιο Σχολείο	Συχνότητα	90	51	18	159
		Σχ. Συχνότητα	56,6%	32,1%	11,3%	100,0%
	Σύνολο	Συχνότητα	145	86	20	251
		Σχ. Συχνότητα	57,8%	34,3%	8,0%	100,0%

$$\chi^2(2, N = 251) = 6,83, p = 0,033$$

Συνεχίζοντας τον έλεγχο για την ύπαρξη ή όχι σχέσης μεταξύ της άποψης των εκπαιδευτικών για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία και άλλων μεταβλητών θα διενεργηθεί έλεγχος για την ύπαρξη ή όχι σχέσης ανάμεσα στην παραπάνω άποψη και στις επιπλέον σπουδές (πέρα από το βασικό πτυχίο και την εξομοίωση του Π.Δ.130/90) που έχουν κάνει οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 4 και το τεστ ομοιογένειας χ^2 που πραγματοποιείται, υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε ό,τι αφορά την άποψη για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που έχουν επιπλέον σπουδές και σε αυτούς που έχουν μόνο τις βασικές σπουδές (πρώτο πτυχίο και εξομοίωση).

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί που έχουν επιπλέον σπουδές υποστηρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό (επτά στους δέκα) από τους εκπαιδευτικούς που δεν έχουν επιπλέον σπουδές (πέντε στους δέκα), ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα πολυθέσια.

Πίνακας 4. Σπουδές των εκπαιδευτικών και άποψή τους για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια

Τα ολιγοθέσια Σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπ/ση από τα πολυθέσια			Ναι	Όχι	Δε γνωρίζω	Σύνολο
Σπουδές που έχετε	Με επιπλέον σπουδές	Συχνότητα	46	14	4	64
		Σχ. Συχνότητα	71,9%	21,9%	6,3%	100,0%
	Χωρίς επιπλέον σπουδές	Συχνότητα	99	72	16	187
		Σχ. Συχνότητα	52,9%	38,5%	8,6%	100,0%
	Σύνολο	Συχνότητα	145	86	20	251
		Σχ. Συχνότητα	57,8%	34,3%	8,0%	100,0%

$$\chi^2(2, N = 251) = 7,13, p = 0,028$$

Τέλος, σε καμία περίπτωση δε διαπιστώθηκε σημαντική στατιστικά σχέση μεταξύ της άποψης για παροχή χαμηλής ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία και μεταβλητών όπως:

- οι διαφορετικές θέσεις υπηρεσίας των εκπαιδευτικών (εκπαιδευτικός τάξης, θέση στελέχους) [$\chi^2(2, N = 251) = 3,01, p = 0,222$]
- ο νομός που υπηρετεί κάθε εκπαιδευτικός [$F_0(4, 246) = 0,237, p = 0,917$]
- το φύλο των εκπαιδευτικών [$\chi^2(2, N = 251) = 1,921, p = 0,383$].

Με κυρίαρχη την άποψη, των εκπαιδευτικών της Πελοποννήσου, ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας από τα πολυθέσια τούς ζητήθηκε να αιτιολογήσουν γιατί συμβαίνει αυτό, απαντώντας με *Ναι*, *Όχι* ή *Δε γνωρίζω* σε ερωτήσεις που αφορούν τη λειτουργία του ολιγοθέσιου.

Ο Πίνακας 5 αποτυπώνει τις απαντήσεις τους.

Αναλύοντας τον πίνακα διαπιστώνεται ότι:

Ένας στους τρεις εκπαιδευτικούς θεωρεί ότι η παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης δε σχετίζεται με πλημμελή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που δουλεύουν εκεί. Μάλιστα, η διαφορά μεταξύ αυτών που απαντούν θετικά στην παραπάνω ερώτηση και αυτών που απαντούν αρνητικά είναι στατιστικά σημαντική, όπως αποδεικνύει και ο έλεγχος χ^2 που διενεργείται και οδηγεί στην απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, $\chi^2(2, N = 178) = 96,045, p < 0,0005$.

Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με την άποψη που έχουν οι εκπαιδευτικοί για την εκπαίδευση που τους παρείχε η Π.Α. ή το Π.Τ.Δ.Ε. που φοίτησαν.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 6, οκτώ στους δέκα (81,3% του συνόλου) τη θεωρούν ανύπαρκτη ή στοιχειώδη, ενώ μόνο ένας στους έξι (15% του συνόλου) τη θεωρεί ικανοποιητική και, τέλος, μόνο το 1,6% του συνόλου των συμμετεχόντων στην έρευνα τη θεωρούν πλήρη. Μετά τον έλεγχο χ^2 προκύπτει ότι υπάρχει σημαντική στατιστικά διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό των εκπαιδευτικών που θεωρούν ότι έλαβαν πλήρη, ικανοποιητική, στοιχειώδη ή ανύπαρκτη εκπαίδευση κατά τη διάρκεια των σπουδών τους με σαφή υπεροχή των ποσοστών που αντιστοιχούν στην ανύπαρκτη και στη στοιχειώδη εκπαίδευση.

Ο ανεπαρκής χρόνος διδασκαλίας των διδακτικών αντικειμένων αναδεικνύεται ως πολύ σημαντική παράμετρος, αφού το 86,8% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι η παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα ολιγοθέσια σχετίζεται με αυτή την παράμετρο. Η πολύ χαμηλή τιμή του παρατηρούμενου επιπέδου στατιστικής σημαντικότητας που

προκύπτει από τον έλεγχο χ^2 [$\chi^2(2, N = 182) = 234,769, p < 0,0005$] οδηγεί στην απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης, γεγονός που σημαίνει ότι το παραπάνω ποσοστό αντικατοπτρίζει το πραγματικό ποσοστό όλων των εκπαιδευτικών της περιφέρειας.

Αντίστοιχα, υψηλά είναι και τα ποσοστά των εκπαιδευτικών που θεωρούν ότι για την παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα ολιγοθέσια ευθύνονται τόσο τα σχολικά βιβλία που είναι ακατάλληλα για ολιγοθέσια σχολεία (76,7% του συνόλου των εκπαιδευτικών) όσο και το αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες του ολιγοθέσιου σχολείου (ποσοστό 86,2% του συνόλου των εκπαιδευτικών).

Λίγο μικρότερο (60%) είναι το ποσοστό αυτών που θεωρούν υπεύθυνο το χαμηλό επίπεδο γνώσεων των μαθητών των ολιγοθέσιων σχολείων, εξαιτίας των κοινωνικών - γεωγραφικών - οικονομικών συνθηκών που βιώνουν.

Διενεργώντας έλεγχο χ^2 προκειμένου να διαπιστώσουμε αν μπορούμε να θεωρήσουμε τα παραπάνω ποσοστά αντιπροσωπευτικά των απόψεων του συνόλου των εκπαιδευτικών της Πελοποννήσου, συμπεραίνεται ότι σε καμία περίπτωση δε γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση $\chi^2(2, N = 180) = 156,133, p < 0,0005$ για την καταλληλότητα των σχολικών βιβλίων, $\chi^2(2, N = 181) = 227,746, p < 0,0005$ για το αναλυτικό πρόγραμμα και $\chi^2(2, N = 180) = 73,733, p < 0,0005$ για τις συνθήκες που βιώνουν οι μαθητές. Άρα, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι παραπάνω απόψεις εκφράζουν την πλειονότητα των εκπαιδευτικών της συγκεκριμένης περιφέρειας.

Αφού, όπως προέκυψε από τα προαναφερόμενα, οι εκπαιδευτικοί της περιφέρειας Πελοποννήσου θεωρούν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση από τα πολυθέσια, το επόμενο ερώτημα που τίθεται είναι:

Μπορούν τα ολιγοθέσια να παράσχουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια, αν υποστηριχθούν κατάλληλα;

Είναι φανερό από τη μελέτη του Πίνακα 7 που ακολουθεί ότι η πλειονότητα των εκπαιδευτικών του δείγματος θεωρεί πως τα ολιγοθέσια σχολεία μπορούν να παρέχουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια σχολεία, αν υποστηριχθούν κατάλληλα. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα που υποστηρίζουν την παραπάνω άποψη ανέρχονται στο 72,2% του συνόλου (182 εκπαιδευτικοί), ενώ το ποσοστό αυτών που πιστεύουν το αντίθετο φτάνει το 23% του συνόλου (58 εκπαιδευτικοί). Ποσοστό 4,4% του συνόλου (11 εκπαιδευτικοί) απαντούν ότι δε γνωρίζουν.

Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει μετά τη διενέργεια τεστ ομοιογένειας χ^2 που επιβεβαιώνει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις παραπάνω δύο απόψεις.

Πίνακας 5. Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα εκπαίδευσης των ολιγοθέσιων σχολείων

Θεωρείτε ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης επειδή:		Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
οι εκπαιδευτικοί των ολιγοθέσιων σχολείων δεν έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση	Ναι Όχι Δε γνωρίζω Σύνολο	52 116 10 178	20,6 46,0 4,0 70,6	29,2 65,2 5,6 100,0	29,2 94,4 100,0
Ελλείπουσες τιμές		74	29,4		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
ο χρόνος διδασκαλίας των διδακτικών αντικειμένων δεν επαρκεί	Ναι Όχι Δε γνωρίζω Σύνολο	158 16 8 182	62,7 6,3 3,2 72,2	86,8 8,8 4,4 100,0	86,8 95,6 100,0
Ελλείπουσες τιμές		70	27,8		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
τα σχολικά βιβλία δεν είναι κατάλληλα για τα ολιγοθέσια σχολεία	Ναι Όχι Δε γνωρίζω Σύνολο	138 32 10 180	54,8 12,7 4,0 71,4	76,7 17,8 5,6 100,0	76,7 94,4 100,0
Ελλείπουσες τιμές		72	28,6		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
το Α.Π. δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες του ολιγοθέσιου σχολείου	Ναι Όχι Δε γνωρίζω Σύνολο	156 15 10 181	61,9 6,0 4,0 71,8	86,2 8,3 5,5 100,0	86,2 94,5 100,0
Ελλείπουσες τιμές		71	28,2		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		
το επίπεδο γνώσεων των μαθητών των ολιγοθέσιων σχολείων είναι χαμηλό εξαιτίας των κοινωνικών/γεωγραφικών/οικονομικών συνθηκών που βιώνουν	Ναι Όχι Δε γνωρίζω Σύνολο	108 58 14 180	42,9 23,0 5,6 71,4	60,0 32,2 7,8 100,0	60,0 92,2 100,0
Ελλείπουσες τιμές		72	28,6		
Γενικό Σύνολο		252	100,0		

Πίνακας 6. Χαρακτηρισμός της εκπαίδευσης που παρείχε η Π.Α. ή το Π.Τ.Δ.Ε. φοίτησης σε σχέση με τα ολιγοθέσια σχολεία

	Απόλυτη Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα	Σχετική Συχνότητα έγκυρων τιμών	Αθροιστική Συχνότητα έγκυρων τιμών
Ανύπαρκτη	101	40,1	41,1	41,1
Στοιχειώδης	99	39,3	40,2	81,3
Ικανοποιητική	37	14,7	15,0	96,3
Πλήρης	4	1,6	1,6	98,0
ΔΞ/ΔΑ	5	2,0	2,0	100,0
Σύνολο	246	97,6	100,0	
Ελλείπουσες τιμές	6	2,4		
Γενικό Σύνολο	252	100,0		

$$\chi^2(4, N = 246) = 189,203, p < 0,0005$$

Πίνακας 7. Τα ολιγοθέσια σχολεία μπορούν να παρέχουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια αν υποστηριχθούν κατάλληλα

	Συχνότητα	Σχετική συχνότητα
Ναι	182	72,2
Όχι	58	23,0
Δε γνωρίζω	11	4,4
Σύνολο	251	99,6
Ελλείπουσες τιμές	1	,4
Γενικό σύνολο	252	100,0

$$\chi^2(2, N = 251) = 186,558, p < 0,0005$$

4. Συζήτηση

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να καταγραφούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στην περιφέρεια Πελοποννήσου για την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται στα ολιγοθέσια σχολεία σε σχέση με τα πολυθέσια. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

1. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στην περιφέρεια Πελοποννήσου υποστηρίζει ότι τα ολιγοθέσια σχολεία παρέχουν χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευση σε σχέση με τα πολυθέσια. Μάλιστα αυτή η άποψη δε διαφοροποιείται ούτε ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες ούτε ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικούς νομούς της περιφέρειας ούτε ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικές θέσεις (δάσκαλος τάξης, θέση στελέχους). Αντίθετα, υπάρχει διαφοροποίηση σε ό,τι αφορά την άποψη για παροχή χαμηλότερης ποιότητας εκπαίδευσης από τα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε διαφορετικό τύπο σχολείου (η πλειονότητα των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ολιγοθέσιο σχολείο δε συμμερίζονται την παραπάνω άποψη), ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσια και στους εκπαιδευτικούς που φοίτησαν σε πολυθέσια σχολεία (το ποσοστό των εκπαιδευτικών που οι ίδιοι ως μαθητές φοίτησαν σε ολιγοθέσιο σχολείο είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό αυτών που

φοίτησαν σε πολυθέσιο) και, τέλος, ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που έχουν επιπλέον σπουδές και σε αυτούς που έχουν μόνο τις βασικές σπουδές –πρώτο πτυχίο και εξομοίωση – (η πλειονότητα των εκπαιδευτικών που έχουν επιπλέον σπουδές υποστηρίζει την παραπάνω άποψη σε αντίθεση με όσους δεν έχουν επιπλέον σπουδές οι απόψεις των οποίων είναι μοιρασμένες).

2. Η παροχή χαμηλής ποιότητας εκπαίδευση στα ολιγοθέσια σε σχέση με τα πολυθέσια σχολεία αποδίδεται από τους εκπαιδευτικούς:

- στον ανεπαρκή χρόνο που έχει στη διάθεσή του ο δάσκαλος του ολιγοθέσιου σχολείου για τη διδασκαλία των διδακτικών αντικειμένων. Σε έρευνα του Φύκαρη (2002) η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δηλώνει από σχετικά έως καθόλου ικανοποιημένη από τον χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία των διδακτικών αντικειμένων,
- στα ακατάλληλα για το ολιγοθέσιο σχολείο σχολικά βιβλία,
- στο αναλυτικό πρόγραμμα το οποίο δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαιτερότητες του ολιγοθέσιου σχολείου,
- στο χαμηλό επίπεδο γνώσεων των μαθητών ολιγοθέσιων σχολείων, εξαιτίας των κοινωνικών - γεωγραφικών - οικονομικών συνθηκών που βιώνουν.

Αντίθετα, δε θεωρούν υπεύθυνη για τη χαμηλή ποιότητα εκπαίδευσης που παρέχουν τα ολιγοθέσια την πλημμελή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν εκεί αν και η συντριπτική πλειοψηφία χαρακτηρίζει την εκπαίδευση που τους παρείχε η Παιδαγωγική Ακαδημία ή το Παιδαγωγικό Τμήμα που φοίτησαν ανύπαρκτη ή στοιχειώδη. Θεωρούμε ότι η αντίφαση αυτή είναι φαινομενική και όχι ουσιαστική, γιατί προφανώς τόσο η αυτοεπιμόρφωση όσο και η ενημέρωση από άλλους έμπειρους εκπαιδευτικούς περιόρισε τις ελλείψεις –που δεν κατάφεραν να καλύψουν οι σχολές φοίτησης– όσων κλήθηκαν να εργαστούν σε ολιγοθέσιο σχολείο. Επιβεβαιώνοντας το παραπάνω εύρημα περί ελλειπών εκπαίδευσης των υποψηφίων εκπαιδευτικών ο Πυργιωτάκης ήδη από το 1992 (1992:150) υποστηρίζει ότι: «Τα Παιδαγωγικά Τμήματα δεν πρέπει να συνεχίσουν να παράγουν εκπαιδευτικούς για μια εκπαιδευτική πραγματικότητα που εκλαμβάνεται γενική και αόριστη και μάλιστα ενιαία και αδιαφοροποίητη. Επιστημονική κατάρτιση σημαίνει μελέτη και διαφοροποίηση των συνθηκών, ώστε να αντιμετωπίζονται με τον ενδεδειγμένο κατά περίπτωση τρόπο. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση όλων των σχολικών τύπων και ιδιαίτερα του μονοθεσίου και του ολιγοθεσίου». Επιπλέον, η Mulryan-Kyne (2005) σε μελέτη που έκανε στην Ιρλανδία καταλήγει ότι για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένα ολιγοθέσιο σχολείο οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι καλά εκπαιδευμένοι και να υποστηρίζονται επαρκώς, ενώ –όπως αναφέρει η ίδια– ο Veenman υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε ολιγοθέσια σχολεία δεν έχουν την κατάλληλη κατάρτιση.

3. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών πιστεύουν ότι τα ολιγοθέσια σχολεία μπορούν να προσφέρουν ίδιας ποιότητας εκπαίδευση με τα πολυθέσια, αν υποστηριχθούν κατάλληλα. Στην έρευνα που διεξήγαμε υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί που ανοίγουν τον δρόμο σε μελλοντικές έρευνες. Στο δείγμα συμπεριλάβαμε εκπαιδευτικούς μόνο της περιφέρειας Πελοποννήσου. Πρόκειται για εκπαιδευτικούς που υπηρετούσαν σε μία από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας. Μελλοντικές έρευνες που θα έχουν ως δειγματοληπτικό πλαίσιο άλλες περιφέρειες ή και ολόκληρη τη χώρα θα έδιναν τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων για ολόκληρη την επικράτεια, αποτελώντας έτσι ένα ιδιαίτερος χρήσιμο εργαλείο για τους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Arber, S. (1993). Designingsamples. In N. Gilbert (Ed.), *Researching Social Life* (pp. 68-92). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Bell, A. & Sigsworth, A. (1987). *The Small Rural Primary School: a Matter of Quality*. London: Falmer.
- Cohen, L. & Manion, L. (2000). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Darling-Hammond, L. (2000). Teacher Quality and Student Achievement: A Review of State Policy Evidence. *Education policy Analysis Archives*, 8(1).
- Galton, M. & Patrick, H. (Eds.) (1990) *Curriculum Provision in the Small Primary School*. London: Routledge.
- Galton, M. (1993). *Managing education in small primary schools* (ASPE Paper #4, Managing Primary Education Series). (ERIC Document Reproduction Service No. ED 364 379).
- Jones, W.C. (1999). *Administrators', Teachers' and Students' perceptions about experiences within a small school population* (Doctoral Dissertation). University of Alabama.
- Kapsalis, G. (2000). *Students' learning experiences in multigrade and single grade Greek primary schools*. (Doctoral Dissertation). Graduate School of Education. University of Bristol.
- Mulryan-Kyne, C. (2005). The grouping practices of teachers in small two-teacher primary schools in the Republic of Ireland. *Journal of Research in Rural Education*, 20(17). Ανακτήθηκε στις 4/2/18 από <http://jrre.vhost.psu.edu/wp-content/uploads/2014/02/20-17.pdf>
- Nolimal, F. (1998). Comparative analysis of small rural and remote primary schools with composite classes in Slovenia and in some European countries. Paper presented at the *European Conference for Educational Research*, 17-20 September 1998. University of Ljubljana, Slovenia.
- Pietarinen, J. (1998). *Rural school students' experiences on the transition from primary school to secondary school*. Paper presented to European Conference for Educational Research, *Symposium on Children's Experiences - Crossing Boundaries Network: Communities and their schools*, 17-20 September 1998. Slovenia: University of Ljubljana.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Rule, G. (1983). *Effects of multiage grouping on elementary student achievement in reading and mathematics*. (Ph. D. diss.). Northern Arizona University.
- Scott, C. (1961). Research on mail surveys. *Journal of the Royal Statistical Society*, 124, 143-195.
- Trew, K. (1977). *Teacher Practices and Classroom Resources*. Belfast: Northern Ireland Council for Educational Research.
- Ζύμαρης, Ε. (1983). Σχέση οργανικότητας δημοτικού σχολείου και επιδόσεως των μαθητών στην Α' και ΣΤ' τάξη του Γυμνασίου. *Σχολείο και Ζωή*, 3, 107-118 & 144.
- Θεοδωρόπουλος, Ε. (1970). Η εκπαίδευση εις την ύπαιθρο. *Επιστημονικό Βήμα του Διδασκάλου*, 3-4, 53-54.
- Καραμήτρογλου, Θ. (1984). *Το Μονοθέσιο δημοτικό σχολείο στη (σχολική) πράξη*. Θεσσαλονίκη: Αυτοέκδοση.
- Μπρούζος, Α. (2002). *Μικρά σχολεία, Μεγάλες προσδοκίες. Απόψεις για την αποτελεσματική λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.

- Οικονομόπουλος, Δ. (2009). *Υποχρεωτική εκπαίδευση. Τύπος σχολείου και επίδοση των μαθητών*. Καλαμάτα: Έλυτρον.
- Οικονομόπουλος, Δ. (2013). Η εκπαιδευτική πολιτική για τα Ολιγοθέσια Δημοτικά Σχολεία και η επίδρασή της στη λειτουργία τους σύμφωνα με τις απόψεις δασκάλων (1976 – σήμερα). Η περίπτωση της εκπαιδευτικής περιφέρειας Πελοποννήσου (Διδακτορική Διατριβή). Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ιωάννινα. Ανακτήθηκε στις 4/2/18 από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/36969#page/1/mode/2up>
- Παπαϊωάννου, Α. (1971). Εισιτήριοι εξετάσεις γυμνασίων. *Δελτίο Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών Κύπρου*. 19-20, 33-42.
- Παπασταμάτης, Α. (1998). *Τα ολιγοθέσια σχολεία της ελληνικής υπαίθρου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Παππάς, Ν. (2007). Ολιγοθέσια σχολεία και ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση. Στο *Πρακτικά του 4^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης με θέμα: Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα*. 4-6 Μαΐου, σσ.343-346. Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Τομ. 2. Αθήνα.
- Πιστιόλη, Ε. (2011). *Η γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη μαθητών που φοιτούν σε Μονοθέσια και Ολιγοθέσια Δημοτικά σχολεία* (Διδακτορική Διατριβή). Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ιωάννινα. Ανακτήθηκε στις 22-07-2012 από <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/25769#page/1/mode/2up>
- Πυργιωτάκης, Ι. Ε. (1992). *Έλληνες δάσκαλοι*. Εμπειρική προσέγγιση των συνθηκών εργασίας. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Τζωρτζόπουλος, Π. (1991). *Οργάνωση και διεξαγωγή δειγματοληπτικών ερευνών*. Αθήνα.
- Φιλίππου, Γ. (1993). Οι Μαθηματικές γνώσεις των τελειόφοιτων του δημοτικού σχολείου (Μια συγκριτική αξιολόγηση). Στο Σ. Χιωτάκης (Επιμ.). *Η αμφισβήτηση των εξετάσεων και των βαθμών στο σχολείο*, σσ. 73-79. Αθήνα: Μ.Π. Γρηγόρη.
- Φύκαρης, Ι. (2002). *Τα ολιγοθέσια Δημοτικά Σχολεία στην ελληνική εκπαίδευση* (Θεωρητική και Εμπειρική προσέγγιση). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη α.ε.